Иванов çинчен Чубукаранти учитель Василий Григорьевич Григорьев аса илнисем / Н. Данилов çырса илнĕ // Чăваш коммунĕ. – 1940. – 10 юпа.

К. В. Иванов юбилейĕ умĕн

К. В. Иванов çинчен Чубукаранти учитель Василий Григорьевич Григорьев аса илнисем

Слакпуç шкулĕнче эпĕ 1906 çулта вĕренме тытăннă. Константин Васильевича малтанхи хут вĕсем çунтă хыççăн урамра тĕл пулсаттăм. Вĕсем ун чухне хăйсен япалисене куçаратчĕç. Паллашса пĕр-ик сăмах калаçнă хыççăннах, эпир уйăрăлса кайрăмăр.

1907 çулта вăл, Чĕмпĕртен таврăнсан, часах пер землемерпе пĕрле ĕçлеме тухса кайрĕ. Пĕр çу ĕçлесе çүрерĕç пулмалла Самар кĕпĕрнинче[1]). Кĕркунне, таврăнсан, Благовещенски семинарине вĕренме кĕме те кайса пăхрĕ. Вара çавăн хыççăн тин эпĕр унпа çывăх туслашса паллашрăмăр.

Константин Васильевич пирĕн пата çӳретчĕ. Пуринчен ытла вăл мачарăмпа Наталия Лаврентьевнăпа çывăхчĕ. Пур хуйхи-суйхисем çинчен те ăна каласа кăтартатчĕ. Арăм ман вĕренмен çын пулин те, ăна часчасах тĕрлĕ канаш паратчĕ. Сăмахран, пĕр-ик çул иртсен, вăл пĕр Эре-хĕрри (Загряново) хĕрне качча илесшĕн пулсаччĕ. Вăл хĕр Слакпуçĕнчи лавкаçă патне ларма пынăччĕ. Константин Васильевич хăй шухăшĕ çинчен арăма каласа кăтартрĕ те, ăна хĕрĕ патне ярса калаçтарса пăхтарчĕ. Анчах Константин Васильевича ашшĕ-амăшĕ хере илме ирĕк памарĕç. Вĕреннĕ çын вĕренмен çын мăшăр мар, тесе пулас. Анчах Константин Васильевич вĕренме ун çулĕ иртмен, кайран та вĕренме пулать, тетчĕ.

Çав 1907 çултах кĕркунне вăл Иван Яковлевичран çыру илнĕччĕ. Иван Яковлевич ăна хăй патне ĕçлеме чĕннĕ пулнă. Константин Васильевич ун чухне пирĕнпе хăйĕн малашнехи кун-çулĕ çинчен калаçатчĕ.

— Малалла урăх шкула вĕренме каймалла сан, — теттĕмччĕ эпĕ ăна. Вăл:

— Документсем çук. Пулсан та, Чăваш шкулĕнчен кăларса янине пĕлсен, вĕренме илмеççĕ мана, — тетчĕ.

Çавăнта вăл Иван Яковлевич патнех ĕçлеме кайма кăмăл турĕ.

Эпĕ 1914 çулта салтака кайиччен, вăл Чĕмпĕртен темиçе хутчен те яла курма таврăнсаччĕ. Килĕнче вăл, чул çуртне туса пĕтернĕ вăхăтра, пĕрмай столярнăй ĕçпе айкашатчĕ: алăксем, сĕтел-пукансем, шкапсем турĕ.

Пĕрре амăшĕпе пĕрле Кайраклăна куккăшĕсем патне кайсан, пĕр старикрен халăх сăмахлăхне ыйтса çырма тытăнни çинчен каласа парсаччĕ. Вĕсем мана питĕ кирлĕ, — тетчĕ вăл. Мĕн тума кирли çинчен калаçман. Анчах старик патне малтан кайсанах çырса илме тӳрĕ килмен унăн. Старикки урă кĕввĕн нимĕнех те каламан. Тепринче вара ӳсĕртиччĕнех ĕçтерсен тин каласа пачĕ, терĕ.

Мĕн çырнисем çинчен эпĕ Константин Васильевичпа нумаях калаçман. Хăш-пĕр чухне кăна вăл: манăн çырмаллисем нумай-ха, тетчĕ. Мĕн çырасси çинчен калаçса тăман. Вăл хăй сăвăсем вуласа панине илтмен эпĕ. «Нарспи» кĕнекине тата хăй ĕçленĕ «Букваре» вăл арăма хăй ятне çырсах: «Наталье Лаврентьевне», тесе панăччĕ. Çав кĕнекене панă чухне вăл: манăн тата та çырмалли наброссоксем пур-ха, — тетчĕ.

Ялта пурăннă чухне вĕсем пĕр Антон ятлă ачапа вăйăсене те тухса çӳретчĕç. Ытла çĕрлене юлсан, хăшпĕр чухне вĕсем хам пата кĕрсе выртатчĕç. Апатланасси те хамăр патăртах пулатчĕ. Кун пек чухне халапюмах янисем те пулкалатчĕç.

Пĕр каçхине Константин Васильевич хăй туя кайса курнисем çинчен каласа култарсаччĕ. Туй халăхне ăсатнă чухне пирĕн Пушкăртри чăвашсем туй халăхне ăсатма хирех тухаççĕ. Хирте вара, уйрăлас умĕн чарăнса, кĕççепе ашшавликсем [2]/ сарса, апат-çимĕç лартаççĕ те, юлашки хут сăйлама тытăнаççĕ. Кунхинче Константин Васильевичсене туйран çапла ăсатнă чухне ашшавлик çине тĕрлĕ апат-çимĕç, эрех-сăра лартрĕç, тет те, Константин Васильевичăн лаша какайĕ çисе курман пиччĕшĕ лаша какайĕнчен тунă тултармăша, хас тенĕ çимене, тĕшĕрме тытăнчĕ, тет. Пĕр туй арăмĕ кăна курать те, ташланă май Константин Васильевич пиччĕшĕнчен кулмалла:

— Кикакакне те çиетпĕр, ихахакне те çиетпĕр! — тесе юрла пуçларĕ, тет.

Пиччĕшĕ хăй çинчен кулнине сисет те, хасне — вăрр!— ывăтса ярать, тет.

Çак туйра пулнă путтиш çинчен каласа пĕтерчĕ те Константин Васильевич:

— Мĕн эпир кунта шавах санне çех çиетпĕр. Пирĕн какай нумай вĕт. Пыр. Антун, кайса илсе кил пĕр тӳшкине! — терĕ хăй юлташне.

— Эй, Васинкке кукка курсан! — терĕ юлташĕ. Ман хамăн та вуникĕ тӳшке куян пур, —терĕ вăл.

Вара Антун кайса куян тӳшке йăтса пычĕ, Константин Васильевич хăйсем патне кайса сурăх пĕççине, тата, аш çăвĕ тесе, çуллă пырппине илсе пычĕ. Çав каçах эпĕ шаркуй туса хатĕрлерĕм.

Çиме ларсан, çуллă пырши Константин Васильевича лекнĕ. Ку каçса кайса:

— Кикакак пекех тутлă-çке! — тесе çие пуçларĕ.

Унтан, тепĕртак çисен, хытăраххи çаклантчĕ пулас.

— Ихахак пекех туйăнчĕ!—тесе кулса ячĕ.

Унтан тата тепре çыртрĕ те:

— Эй, йӳçĕ пулчĕ те! — тесе, ашшаткине шăпăр кутнелле — лач! — тутарчĕ.

Тепрехинче тата çапла кулăшла ĕç пулса иртрĕ:

Пĕрре Константин Васильевичсем патне хăнана кайрăмăр. Хăналанса ларнă хушăра эпĕ:

— Атьăр Çĕн Белебее хуньăмсем патне кайса курар! — тесе чĕнтĕм.

Пур те ратах пулчĕç. Пире арăмпа шăнкăравпа пар лаша кӳлсе пачĕç. Хăйсем, юлташĕпе иккĕш, тепĕр лаша кӳлнĕ çуна çине тăлăпсем тăхăнса, урисене кĕççесемпе чĕркесе тухса ларчĕç. Пынă май манăн, сăран атă тăхăнса ларнăскерĕн, урасем шăна пуçларĕç те, Константин Васильевичпа пĕрле вĕренекен юлташĕ (ятне маннă) ман вырăна пырса ларчĕ. Пар лашапа вăл малалла ирттерсе кайрĕ. Константин Васильевич хăй юлташне:

— Асту, никамран та ан пăрăн! — тесе кăшкăрчĕ.

Юлташĕ шăхăрса ячĕ те, алли-урисемпе тăпăртатса, хирĕç пулакансене:

— Эй, сторонись! —тесе хăвала пуçларĕ.

Унччен те пулмасть, пире хирĕç Пестров улпут киле пырать. Пире курсан, кусем пилĕк таран юр аштарса, пиртен икĕ хăлаç аяккине пăрăнса тăчĕç. Иртсе кайсан, улпута палласа илтĕмĕр те, Константин Васильевичсем ахăлтатса кулса ячĕç.

— Улпут та пиртен пăрăнса, хытса кайса пăхса юлчĕ! — терĕç.

Белебее çитсен вара, Константин Васильевичсем хĕрарăмла тумланса, ман арăма хăй тумтирне парса, святка пулса çӳрерĕç.

Пĕрле килĕштерсе пурăннă чухне, паллах, тата темĕн чухлĕ ĕçсем те пулса иртнĕ. Анчах пурне те аса илсе пĕтерме çук.

1914 çулта вара эпĕ вăрçа тухса кайрăм. Константин Васильевича урăх курма тӳр килмерĕ.

---

[1]/ Мария Васильевна ку тĕл çинчен: «Василий Григорьевич тĕрĕс мар астăвать», терĕ. — Н. Д.

[2]/ Ашшавлик тесе сĕтел ситтине калаççĕ.

Наталья Лаврентьевна[3]) аса илни

Василий Григорьевич вăрçа тухса кайсан, манăн Слакпуçĕнчен аттесем патне Çĕн Белебее куçса каймалла пулчĕ. Вара манăн та Константин Васильевича чирлесе таврăнсан та курасси пулаймарĕ.

Юлашки кунсем выртнă чухне вăл мана:

— Наташ аппа килсе куртăрччĕ, — тесе, Слакпуçсем урлă чĕнсе янăччĕ.— Наташ аппа килсен, вăл мана чĕрĕлме епле те пулин тару [4]/ тупса парăччех, — тесе ĕмĕтленсе выртрĕ, тет.

Вара çавна илтсен, эпĕ çав кунах ăна пасартан, кучченеç пек, сдобнăй клентĕр илсе парса ятăм. Пĕлмен, ун чухне унăн питĕ свежий пулă çиесси килнĕ, тет. Çийĕнчен: «Хам ыранах пырăп», тесе каласа ятăм. Хам вара чăн та, вĕсем патне тепĕр куннех мимене кайнă май кĕрсе тухрăм. Анчах çитсе ĕлкĕреймерĕм. Амăшĕ хирĕç тухрĕ те:

— Эх, килсе çитеймерĕр! — терĕ. Темиçе хут та Кĕçтентин: Наташ аппа килмест-и? тесе туха-туха пăхма хушрĕ, — терĕ.

Константин Васильевич, вилнĕскер, начарланса кайнă, вырăнĕ çинчех сапсарă выртатчĕ. Пытарма темĕн чухлĕ халăх пухăннă, терĕç.

Д. В. Григорьев[5]) аса илни

Константин Васильевич пирĕн пата, чăн та, час-часах çӳретчĕ. Пуринчен ытла эпĕ çакна астăватăп: аттесемпе пĕрле сĕтел хушшинче калаçса ларнă чухне вăл шавах кĕсъинчен хутпа карандаш кăларатчĕ те, тĕрлĕрен япаласем рисовать тăватчĕ. Мĕн çинчен калаçнисене астумаччĕ эпĕ пĕчĕккĕ пулнă.

Тата Константин ... часах ял тулашне, хăй... рĕç ларакан ту çине ... ларатчĕ. Вăл пырса ... пĕчĕкçеççĕ çăл юхса ... чати вĕтшакăр ачасем ... Васильевич кайсан, вăл ... пырса пăхаттăмăр та ... мен пирус тĕпĕсем ... заланса выртнине тупаттăм...

Çапла килĕнче те çырса ... тă вăхăтра Константин ... питĕ нумай туртатчĕ ... сен, пӳлĕмĕнче тĕтĕм ... тăратчĕ, тет.

Павăрнăй Макçăмĕ ... Константин Васильевич ... чухне аслашшĕсем ... çинчен тĕпчесе пĕлме ... Тавăрнăй ашшĕ ... тивĕ документсем ... ментсем хушшинче ... çырни те пулнă. Анчах ... Васильевича вăл докум... гӳрĕ килеймен пулас.

Константин Васильевич ... пичетленсе тухсан, питĕ ... затăп, вĕсем çинчен ... нумай калаçатчĕç. ... чăваш шкулĕсем валли ... лайăх букварь, — тесе ... «Нарспи» кĕнекине ... пăлтара-тăпăлтара илетчĕ... тельсем шкулсенче ... паратчĕç. Халăх Константин ... льевич çинчен: вăл ... лă çын, тесе асăнатчĕ.

Хам эпĕ техникумра ... Константин Васильевич ... пе питĕ интересленетчĕ ... сен килне те кĕре-кĕре ...

Пĕр çулхине эпĕ ун ... кĕлетре выртнине кур... не шăпписем кышласа ... чухне эпĕ унăн йыхăр... лемелли машинкине ... кама пама пĕлмесĕр, ... хам патăмра тытса ... Белебейри техникума ...

Н. ДАНИЛОВ çырса ...

---

[3]) Наталья Лаврентьевна вăл — Чубукаранти учитель, В. Г. Григорьев арăмĕ.

[4]) Тару тесе сывалмалли эмеле калаççĕ.

[5]/ Данил Васильевич Григорьев — Чубукаранти учитель, В. Г. Григорьев ачи. Вăл халĕ Белебей хулинче хаçат редакторĕ пулса ĕçлет.